

SZAKKÉPZÉS ÉS TUDOMÁNYOS-TECHNIKAI HALADÁS

A tudományos-technikai haladás ütemének gyorsítása, az új tudományos ismeretek mielőbbi gyakorlati alkalmazása a szocialista országokban is a legjelentősebb feladatok közé tartozik. Ezeket az állami és politikai testületek időszerű határozatai társadalmi célkitűzéseink megvalósításának lényeges feltételei között hangsúlyozzák.

A tudományos-technikai, gazdasági és szociális haladás egységének megvalósulása szempontjából a dolgozók növekvő, gazdagodó általános és szakmai műveltsége és felkészültsége ésszerű és hatékony felhasználásának különösen nagy a jelentősége. Bármely ország legértékesebb potenciálja éppen a „kiművelt emberfők” tömegében, képzettségük mennyiségi és minőségi jellemzőiben – a kézműves erényektől a legmagasabbrendű szellemi teljesítményekig – rejlik. Ennek az egyéni és a társadalmi célok, törekvések érdekében történő fejlesztése, mobilizálása, hasznosítása olyan feladat, amelyhez a szocialista társadalomban a legkedvezőbbek a feltételek.

Társadalmi és tudományos-technikai haladás nem létezhet egymástól függetlenül. Szoros kölcsönhatásuk azonban csak a szocializmusban valósulhat meg az egyéni és társadalmi szükségletek harmonikus összhangja révén. A tudomány és technika csak eszközként szolgálja a társadalmi fejlődést. Dinamikáját, fejlődési irányát szociális és gazdasági feltételek befolyásolják.

A tudományos-technikai haladás szorosan összekapcsolódik a munka jellegének és tartalmának megváltozásával. Növekszik a képzettséggel, felkészültséggel, s kreatív tulajdonságokkal szembeni általános követelmény, s ennek következtében nő a dolgozók szakmai képzésének és továbbképzésének a jelentősége.

1. A szakmunkásképzés fejlődési tendenciái, új feladatai

A szakképzésnek arra kell felkészítenie a jövő szakemberét, hogy a szélesedő munkamegosztás és kooperáció társadalmi rendszerében megtalálja helyét, s ott hatékonyan tevékenykedjen. Ez éppúgy feltételezi a szakemberek ideológiai, politikai és kulturális felkészültségének emelését, mint a társadalmi és üzemi folyamatok tervezésében, szervezésében és vezetésében való részvételükhöz szükséges személyiségjegyek kibontakoztatását. Ezek a követelmények már ma is jelentkeznak, azonban jelentőségük a jövőben tovább fog fokozódni.

A tömeges gépesítéssel, automatizálással, a technológiák és a munkaszervezés alapvető megváltozásával szükségszerűen együtt jár a szakmák tartalmának és struktúrájának módosulása is. Ennek alapvető tendenciája a munkatartalom minőségi jellemzőinek erősödése. Ez több aspektuson keresztül történik. A mikroelektronika, az ipari robotok térhódítása, az ezzel összefüggő termelészservezési változások megkövetelik, hogy a szakmunkások rendelkezzenek az új technika előállításához, üzemeltetéséhez és karbantartásához szükséges ismeretekkel.

Az energia és nyersanyagbázis megváltozása, a hazai energiahordozók fokozott felhasználására irányuló törekvés, a termékek minőségével szembeni növekvő követelmények, az uralkodó technológiák változásai a szakmunkások tevékenységi körében lényegi változást idéznek elő.

A gépesítés, az automatizálás és a nemzetközi méretű gazdasági integráció megköveteli a szakmunkások felkészültségének konvertálhatóságát, több, különböző munkaterületen történő azonnali alkalmazhatóságát.

A szakképzés tartalmának olyan továbbfejlesztését kell biztosítani, amely előkészíti a munkaeszközök és munkatárgyak terén várható minőségi változásokra, és biztosítja, hogy a szakmunkás megértse a technológiai folyamatokat és uralkodni tudjon az egyre bonyolultabbá váló ember-technika-környezet kapcsolatrendszeren. Az új gépek, berendezések és készülékek megkövetelik a szerelő és karbantartó személyzet természetudományos alapismereteken nyugvó, átfogó technikai és technológiai ismereteit. Ezek birtokában lehet úrrá a mind több csatornán és növekvő mennyiségben áramló információtömegben és hasznosíthatja azokat a termelésben.

Egyes személyiségjegyek kifejlesztése a szakmunkásképzésben a jövőben különös hangsúlyt kap.

A modern termelőberendezések részarányának növekedése és a géprendszerek kialakítása következtében fokozódik az igény a dolgozók felelősségtudatával, átfogó, komplex gondolkodási képességével és közösségi beállítottsággal szemben. Az állóeszközök növekvő értéke és a bonyolultabb termelőeszközök nagyobb technológiai fegyelmet, rendet és pontosságot követelnek. A komplex termelési folyamatok gyors reakciókészséget, mobilizálható felkészültséget és kitartást igényelnek a szakmunkások egyre szélesebb körétől.

A szakképzésnek tehát folytonosan változó követelményeket kell kielégítenie. Ez sok esetben az adott szakmastruktúrában belül is megoldható a képzés céljának és tartalmának módosításával, kiegészítésével. A technikai-technológiai fejlődésből eredő új követelményeket folyamatosan kell beépíteni a szakképzésbe úgy, hogy ne a differenciálás, hanem az integrálás lehetőségeit kutassuk. Néha azonban más, de nem alapvetően új szakmák kialakítása szükséges. Csak ritkán fordul elő, hogy teljesen új szakmát kell létrehozni. A szakmai szétaprózottság fokozása helyett a különböző szakmai feladatokban rejlő azonosság vagy hasonlóság feltárásával kell világos, áttekinthető, minimalizált szakmastruktúrát létrehozni. Ez a „szakmai” transzfer segítségével jobban biztosítja a különböző feladatokkal való azonosulást, elősegíti a szakember személyiségének kiteljesedését. A munkás és munkafeladat közötti összhang erősíti a szakmai hivatástudatot, amely az alkotókészség kibontakozásának alapvető feltétele.

2. A szakmai továbbképzés

A szakképzés rendszerén belül a szakiskolák viszonylag stabil rendszerét kiegészíti az elsősorban felnőttek szakmai képzését, továbbképzését, átképzését és specializálását szolgáló mobilisabb vállalati szakoktatási tevékenység. Feladata egyrészt a munkafolyamatok permanens változása által megkövetelt állandó megújulás biztosítása, másrészt a személyiség gazdagítása, kibontakoztatása, hogy mind magasabb szinten felelhessen meg növekvő szerepének, a termelésben és a társadalom más szféráiban egyaránt. E két oldal elválaszthatatlan, harmonikus egységének biztosítása a szakképzés — s ezen belül a továbbképzés — egyik lényeges alapelve a szocialista társadalomban. Kifejezi azt a felismerést, hogy a tudományos-technikai haladás általános társadalmi folyamat, fejlődési tendenciái, megjelenési formái és szociális komponensei mindig hosszabb távon hatnak, befolyásolják az ember egész életét, társadalmi létét. A tudományos-technikai haladás eredményeként létrejövő új anyagok, gépek, berendezések, technológiák, fogyasztási javak többnyire a társadalmi élet több részterületét is érintik. A továbbképzés tartalmát, formáját mindezek döntően meghatározzák. Nem egyszerűen csak a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodást kell biztosítani, hanem az ösztönzést és a megfelelő felkészültséget is a fejlődésben való aktív részvételhez.

A továbbképzés fontos feladata a szocialista gondolkodás és magatartás fejlesztése, az erőforrásokkal való gazdálkodáshoz szükséges felelősségtudat elmélyítése, a kötelességtudat, a szorgalom, a rendszeret, a munkafegyelem erősítése. Mindezek legáltalánosabb társadalmi követelményként a munkateljesítmény mennyiségi és minőségi mutatóiban jelennek meg és mérhetők. Az eddigiek alátámasztják azt a következtetést, hogy miközben a termelésben és szélesebb értelemben a társadalomban egyaránt felerősödik a fejlődést, haladást kifejező dinamizmus, a szakképzésben is nő a változást, fejlődést elősegítő, ösztönző továbbképzés szerepe, jelentősége.

*

A szakmunkások képzése és továbbképzése nagy társadalmi értéket képviselő feladat. Ez magas követelményeket támaszt az itt folyó pedagógiai munka minőségével szemben. Olyan műszaki pedagógusokat igényel, akik igényes szakmai és pedagógiai képzettségüket folytonosan megújítani képesek. Különösen igaz ez a termelési feladatok változásával együtt alakuló vállalati szakképzés területén. Itt ugyanis permanens igény a változó termelési feladatok képzési szükségleteinek komplex pedagógiai tervezése.

A szakképzés feladatrendszerének gazdagodása, differenciálódása speciálisan felkészült műszaki pedagógusokat igényel. Egy részük a közoktatási rendszeren belül, elsősorban a fiatalok felkészítésével foglalkozik, de egyre növekszik az igény — különösen a technikai-technológiai fejlettség magasabb szintjén álló termelési, szolgáltatási szférákban — a gyakorlatias szakmai felkészültségű, a komplex pedagógiai tervező munkában jártas, arra speciálisan felkészített pedagógus szakemberek iránt. Ezek képzése és rendszeres továbbképzése a szakmunkások továbbképzésének egyik lényeges feltétele.